

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Освітньо-наукова програма 011 «Освітні, педагогічні науки»
Рівень вищої освіти – третій

Цикл професійної підготовки. Обов'язкові освітні компоненти

Силабус навчальної дисципліни

МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Назва курсу	Методологія та методи педагогічного дослідження
Веб-сайт для курсу	http://do1.luguniv.edu.ua/
Мета й завдання курсу	<p><i>Мета курсу:</i> розкрити основні положення методології науково-педагогічного дослідження, теоретичні засади науково-дослідницької діяльності в освітній галузі, підготувати до виконання самостійного наукового дослідження у галузі педагогіки</p> <p><i>Завдання курсу:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • сформулювати знання про методологічні характеристики науково-педагогічного дослідження, логіку педагогічного дослідження, систему методів дослідження, характеристики методологічного забезпечення перетворень в освітній галузі з урахуванням вимог сьогодення; • сформулювати дослідницькі вміння згідно сучасних вимог наукового пошуку в галузі освіти; • сприяти професійному та особистісному саморозвитку аспірантів.
Тривалість курсу	6 кредитів, 180 годин Лекції – 24 год. Практичні заняття – 24 год. Самостійна робота – 132 год.
Результати навчання	<p>У результаті вивчення курсу аспірант набуває <i>загальні компетентності:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • здатність проектувати й здійснювати наукове дослідження на основі системного наукового світогляду, дослідницьких умінь та навичок; здатність до пошуку, оброблення та критичного аналізу інформації з різних джерел; • здатність використовувати теоретичні знання для аналізу та вирішення практичних ситуацій в науковій та педагогічній діяльності; • здатність генерувати нові ідеї (креативність) у процесі вирішення навчальних та дослідницьких задач, у тому числі у міждисциплінарному контексті; • здатність до використання у науковій та педагогічній діяльності новітніх інформаційно-комунікаційних технологій; • здатність використовувати сучасні технології наукової комунікації українською та іноземними мовами в усній та письмовій формах з метою презентації результатів наукового

	<p>дослідження, спілкування з науковою спільнотою та експертної оцінки наукового знання;</p> <ul style="list-style-type: none"> • здатність дотримуватися норм професійної етики та академічної доброчесності. <p>Після опанування дисципліни аспіранти повинні:</p> <p><i>знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • сутність понять «методологія», «методологія педагогіки», «методологія науково-педагогічного дослідження»; • методологічні характеристики науково-педагогічного дослідження, • логіку педагогічного дослідження, систему методів науково-педагогічного дослідження, • технології наукової діяльності. <p><i>уміти:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • вміння визначати логіку науково-педагогічного пошуку відповідно до провідних методологічних характеристик педагогічного дослідження, • вибирати необхідні методи наукового дослідження з урахуванням завдань конкретного дослідження, • використовувати технології наукової роботи, зокрема технології пошуку та аналізу науково-педагогічної інформації, аналізу понятійно-термінологічної системи, презентації результатів наукового дослідження; • проводити бібліографічну роботу із залученням сучасних інформаційних технологій, • аналізувати результати науково-педагогічного дослідження, формулювати висновки і положення, • мати навички написання і оформлення наукової праці, досвід прилюдного захисту результатів своєї наукової роботи.
<p>Теми</p>	<p>Тема 1. Наукове дослідження як особлива форма пізнання педагогічної дійсності. Загальна характеристика поняття «наукове пізнання педагогічної дійсності». Буденне та наукове педагогічне знання. Сутнісні характеристики наукового дослідження як особливої форми пізнавальної діяльності. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання. Поняття «наукова раціональність». Сутнісні характеристики класичної, неklasичної та постнеklasичної науки. Форми організації наукового педагогічного пізнання. Науковий факт. Наукова гіпотеза. Закон як форма існування наукового знання. Наукова теорія. Роль особистості науковця у проведенні дослідження. Види науково-педагогічних досліджень. Принципи науково-педагогічного дослідження. Поняття «технологія наукової діяльності». Соціокультурний та діяльнісний аспекти технологій наукового дослідження. Колаборація в науці, мережеві наукові спільноти як світові тренди розвитку науки.</p> <p>Тема 2. Методологія наукового пізнання в освіті. Методологія педагогічної науки: предмет, завдання, сфери реалізації. Поняття «методологія». Сутнісні характеристики методології педагогічного дослідження. Дескриптивна (описова) та прескриптивна (нормативна) функції методології. Загальна, спеціальна та часткова методологія педагогічних досліджень. Рівні методології у науково-педагогічних дослідженнях.</p> <p>Тема 3. Методологічні підходи в науково-педагогічних дослід-</p>

женнях. Поняття «підхід», «методологічний підхід», «дослідницький підхід». Основні дослідницькі підходи у науково-педагогічних дослідженнях. Системний підхід. Діяльнісний підхід. Синергетичний підхід. Культурологічний підхід. Аксіологічний підхід. Компетентнісний підхід. Особистісно зорієнтований підхід. Інші методологічні підходи у науково-педагогічному дослідженні.

Тема 4. Методологічні характеристики наукового дослідження в педагогіці. Логіка та етапи науково-педагогічного дослідження. Загальна характеристика наукового апарату педагогічного дослідження. Проблема наукового дослідження. Актуальність дослідження. Тема науково-педагогічного дослідження. Об'єкт та предмет наукового дослідження. Мета дослідження. Гіпотеза наукового дослідження. Типи гіпотез. Алгоритм формулювання. Вимоги до гіпотези у науково-педагогічному дослідженні. Завдання наукового дослідження. Теоретико-методологічні основи та методи наукового дослідження в системі наукового апарату. Наукова новизна. Практичне значення.

Тема 5. Методи наукового пізнання. Теоретичні методи науково-педагогічного дослідження. Поняття «метод» «методи дослідження в педагогіці». Класифікація методів педагогічного дослідження. Принципи вибору методів науково-педагогічного дослідження. Загальнонаукові методи (аналіз та синтез, дедукція та індукція, класифікація, абстрагування, ідеалізація та ін.). Соціально-психологічні та соціологічні методи дослідження. Теоретичні методи в педагогічному дослідженні.

Тема 6. Технології пошуку наукової інформації. Поняття «інформація», «педагогічна інформація», «науково-педагогічний факт», «науково-педагогічна інформація». Первинна та вторинна інформація в педагогічному дослідженні. Джерела науково-педагогічної інформації: типологія, особливості використання. Види наукових видань. Поняття «документ». Документована інформація як системи. Артефактні документи в педагогічному середовищі. Основні джерела педагогічної інформації. Міждисциплінарний контекст пошуку науково-педагогічної інформації. *Евристичні стратегії інформаційного пошуку.* Види інформаційного пошуку. Пошуковий запит: пошуковий образ, пошуковий термін, булевий та складний пошук. Етапи інформаційного пошуку. Інтернет-пошукові системи. Фактографічний та бібліографічний пошук науково-педагогічної інформації в Інтернеті. Критерії достовірності інформації. Технології оцінки достовірності інформації в Інтернет. *Педагогічні ресурси Інтернет.* Наукометричні бази даних. Інформаційний шум у науково-педагогічних виданнях: сутність та способи виявлення.

Тема 6. Технології аналізу наукової інформації. Поняття «науковий текст». Основні ознаки наукового тексту. Види наукових текстів. Етапи роботи з науковою літературою. Складання бібліографії за проблемою дослідження. Вивчення наукової літератури: прийоми читання, форми запису. Методи аналізу наукових текстів: метод деконструкції, аксіоматичний метод, описативний метод, аспектний аналіз та ін. *Аналітико-інформаційна обробка наукової інформації.* Поняття «ключові слова», прийоми виокремлення ключових слів в тексті. Прийоми логічної обробки тексту: дерево понять, блок-схема, кластер, інтелект-карта та ін. Конспект. Анотація. Реферат. Рецензія. Конспект. Науковий огляд. Цитування: види цитат, правила цитування. *Критичний аналіз наукового тексту:* сутність, методи. Етапи критичного аналізу наукового тексту (наукова стаття, монографія). *Технологія контент-аналізу.* Основні категорії контент-аналізу. Види та процедури контент-аналізу.

Тема 7. Аналіз понятійно-термінологічної системи науково-

педагогічного дослідження. Категорії «поняття», «термін», «понятійно-термінологічна система». Основні характеристики поняття. Родові та видові поняття. Правила визначення понять. Структура визначення. Алгоритм визначення поняття. Понятійно-термінологічна система науково-педагогічного дослідження. Функції понять в науковому дослідженні. Принцип «бритви Окама». Способи формування понятійно-термінологічного апарату наукового дослідження: «дерево» понять, кластер, карта понять, логіко-сміслові моделі (денотатний граф). Термінологічний аналіз в педагогічному дослідженні. Види термінологічного аналізу: етимологічний, семантичний, порівняльний. Етапи термінологічного аналізу. Основні вимоги: генеза поняття, обсяг, галузь застосування, способи операціоналізації, межі застосування. Метасемантичний аналіз наукових понять в педагогічному дослідженні: сутність, етапи. Сучасні педагогічні енциклопедії та словники.

Тема 8. Емпіричні методи науково-педагогічного дослідження.

Спостереження. Види спостереження як методу педагогічного дослідження. Позиції дослідника у спостереженні. Лонгitudне, ретроспективне спостереження. Форми фіксації результатів спостереження. *Методи опитування.* Бесіда (види, способи та етапи організації, умови ефективного спілкування в процесі бесіди). Анкетування (види, концепція анкети, вимоги до структурування, особливості обробки та інтерпретації результатів). Онлайн-анкетування: особливості підготовки та проведення. Інтернет-ресурси онлайн-анкетування. Інтерв'ю. Фокус-група. *Методи експертної оцінки.* Поняття «експертиза в освіті», «експертна оцінка». Етапи групової експертної діяльності. *Тестування* як метод науково-педагогічного дослідження. Поняття «тест». Види тестів. Вимоги до складання тестових завдань. Онлайн-тестування: особливості підготовки та проведення. Інтернет-ресурси онлайн-тестування. *Вивчення й узагальнення педагогічного досвіду.* Поняття «педагогічний досвід». Види педагогічного досвіду. Етапи вивчення передового педагогічного досвіду. *Аналіз педагогічної документації та результатів діяльності.* Контент-аналіз педагогічної документації. Герменевтичні та феноменологічні методи аналізу результатів діяльності. *Технології планування та проведення педагогічного експерименту.* Поняття «педагогічний експеримент». Типологія педагогічних експериментів. Етапи підготовки та проведення педагогічного експерименту. Діагностичний інструментарій наукового педагогічного експерименту.

Тема 9. Методи обробки експериментальних даних в науково-педагогічних дослідженнях.

Педагогічне вимірювання та оцінка результатів у педагогічних дослідженнях. Статистичні методи в педагогіці. Метод реєстрації. Метод рангової оцінки. Шкалування. Види шкал. Середні величини показників експериментального дослідження у педагогіці. Медіана. Мода. Дисперсія. Методи математичної статистики. t-критерій Стьюдента. Кореляційний аналіз. Факторний аналіз. Способи презентації експериментального матеріалу педагогічного дослідження. Таблиця. Графік. Діаграма. Рекомендації щодо використання конкретних методів математичної статистики в педагогічних дослідженнях.

Тема 10. Презентація результатів наукового дослідження.

Академічна доброчесність сучасного науковця. Основні вимоги до академічних текстів. Стилїстика наукового тексту. Наукова стаття: структура, основні вимоги. Етапи підготовки наукової статті. Підготовка презентації до доповіді на конференції. Структура презентації. Основні вимоги до презентації. Академічна доброчесність: сутність, принципи. Феномен плагіату, Форми та методи уникнення плагіату у наукових дослідженнях. Етика науковця.

Орієнтація (на кого розрахований курс)	Навчальний курс для здобувачів третього рівня вищої освіти за освітньою програмою 011 «Освітні, педагогічні науки»
Резюме викладача	Ваховський Леонід Цезаревич , доктор педагогічних наук, професор, проректор університету з наукової роботи. Бутенко Людмила Леонідівна , кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки
Інформація для підтримання зв'язку з викладачем	e-mail: vakhovsky81@gmail.com e-mail: pedagogica.butenko@gmail.com
Попередня підготовка	Компетентності, набуті в процесі вивчення циклу загальної підготовки, психологічних, педагогічних дисциплін другого (магістерського) рівня вищої освіти; ОК «Філософія науки» (ОС доктор філософії), ОК «Теоретичні засади педагогіки та освітньої діяльності» (ОС доктор філософії)
Як навчатися?	Навчальний курс побудовано на основі єдності аудиторної та позааудиторної роботи, сполучення індивідуальних та групових форм навчальної діяльності. <i>Лекція</i> передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією, організацію діалогу з метою з'ясування рівня орієнтованості й пізнання аспірантів з проблем курсу, ступінь їх готовності до сприйняття наступного матеріалу. <i>Практичне заняття</i> передбачає детальний розгляд аспірантами окремих теоретичних положень курсу та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідних завдань, вправ. Проведення практичних занять передбачає використання таких форм та методів роботи, як кейс-метод, дискусія, мозковий штурм, робота у малих групах і т.п. Практичне заняття включає: проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок аспірантів; постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю аспірантів, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані аспірантом за окремі практичні заняття, зараховуються під час виставлення підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни. У процесі роботи за курсом аспіранти мають працювати з інформацією з різних джерел, зокрема з використанням мережі Інтернет, виконувати усні та письмові завдання, брати участь у виконанні навчальних проєктів. Теми занять та презентацій пов'язані із темами модулів, у межах яких здійснюється навчання.
Методичне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> • Робоча навчальна програма з дисципліни • Силабус для аспірантів • Електронна бібліотека за курсом • Глосарій
Навчальні матеріали	<p style="text-align: center;"><i>Базові</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Дубасенюк О. А.</i> Методологія та методи науково-педагогічного дослідження: навч.-метод. посіб. Житомир: Полісся, 2016. 256 с. • <i>Лапто В. В.</i> Основи педагогічних досліджень: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: НАІР, 2016. 284 с. • <i>Лузан П. Г., Сопівник І.В., Виговська С.В.</i> Основи науково-педагогічних досліджень: навч. посібник. 3-є вид. доп. Київ:

НАКККіМ, 2011. 314 с.

- *Методологічні засади педагогічного дослідження* : монографія / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курило, Є. М. Хрикова. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 248 с.
- *Северин С. Н.* Введение в нормативную методологию педагогики : пособие для магистрантов, аспирантов, педагогов-исследователей. Брест, 2008. 82 с.
- *Сисоєва С. О., Кристопчук Т.Є.* Методологія науково-педагогічних досліджень : підручник. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.
- *Структурно-логічні схеми. Таблиці. Опорні конспекти. Есе. Навчальні презентації: рекомендації до складання* : метод. посіб. для студ. / уклад. : Л. Л. Бутенко, О. Г. Ігнатович, В. М. Швирка. Старобільськ, 2015. 112 с.
- *Тверезовська Н.Т., Сидоренко В.К.* Методологія педагогічного дослідження : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 440 с.

Допоміжні

- *Важинський С.Е., Щербак Т.І.* Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
- *Вознюк А.В.* Постнеклассические рубежи педагогики будущего: учебное пособие. Житомир: Koob publications, 2019. 1149 с.
- *Загвязинский В. И.* Методология и методы психолого-педагогического исследования : учеб. пособие. Москва : Издат. центр «Академия», 2001. 208 с.
- *Краевский В. В., Бережнова Е.В.* Методология педагогики: новый этап : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Издат. центр «Академия», 2006. 400 с.
- *Науково-педагогічне дослідження* : навчальний посібник для магистрантів / Укладачі: Н.Н. Чайченко, О.М. Семенов, Л.М. Артюшкіна, О.М. Рудь. Суми : СОППО, 2015. 190 с.
- *Сурмін Ю. П.* Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація : навч.-метод. посіб. Київ : НАДУ, 2008. 184 с.
- *Фурман А. В.* Ідея і зміст професійного методологування : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 378 с.
- *Шпилина Л. А.* Методология профессионально-педагогических исследований : учеб. пособие. Омск : Изд-во ОмГПУ, 2018. 282 с.

Інформаційні ресурси

- <https://cedos.org.ua> Аналітичний центр CEDOS (Статистика, аналітика в галузі освіти)
- <https://prometheus.org.ua> Prometheus Платформа масових відкритих онлайн-курсів
- <https://www.facebook.com/CHERUkraine/> Спілка дослідників вищої освіти
- <http://education-ua.org/ua/> освітня політика Портал експертів

Необхідне устаткування	Мультимедійний проектор. Наявність оболонки Moodle для роботи на освітньому порталі		
Спільні / індивідуальні види навчальної діяльності	<p><i>Лекція</i> (оглядова/тематична; лекція-бесіда, лекція-візуалізація)</p> <p><i>Практичні заняття</i> (презентація/дискусія/метод кейс-стаді/робота в малих групах/тренінгові заняття/виконання вправ та завдань/самостійна робота з джерелами інформації/ складання структурно-логічних схем, опорних конспектів)</p> <p><i>Виконання індивідуальних творчих завдань</i> (навчальний проект; навчальне есе)</p>		
Форми поточного та підсумкового контролю	Для <i>поточного контролю</i> використовується тестування; усне опитування; письмовий контроль. <i>Підсумковий контроль</i> – іспит. Підсумкова оцінка за курс є сумою оцінок, отриманих аспірантом за виконання за виконання завдань та контрольних модульних робіт. Максимальна оцінка становить 100 балів.		
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду діяльності)	Вид діяльності	Критерії оцінювання	Бали
	Виконання завдань практичних занять №1 – № 12	Всі завдання виконані вчасно, обґрунтовані, повні, вірні, з використанням основної та додаткової літератури, носять творчий характер.	0-50
	Виконання індивідуально-творчих завдань	Всі завдання виконані вчасно, обґрунтовані, повні, вірні, з використанням основної та додаткової літератури, носять творчий характер. Представлені вчасно для перевірки викладачем.	0-15
	КМР № 1	Представлено вірні й повні відповіді на тестові завдання модульного контролю	0-15
	КМР № 2	Представлено вірні й повні відповіді на тестові завдання модульного контролю	0-20
	Усього за курс		100
Політика курсу	<ul style="list-style-type: none"> Курс орієнтовано на створення дружнього, творчого, відкритого до конструктивної критики середовища. Усі завдання, передбачені програмою, мають бути виконані у встановлений термін. Аспірант, який пропустив заняття, самостійно вивчає матеріал, за наведеними в силабусі літературними джерелами, виконує завдання та надає викладачеві в час, відведений для консультацій. Аспірант має право аргументовано відстоювати свою думку стосовно тематики занять, якщо вона не збігається з думкою викладача, вимагати від викладача додаткових роз'яснень на заняттях у випадку їх недостатнього висвітлення на лекціях. 		
Забезпечення виконання принципів академічної доброчесності	<ul style="list-style-type: none"> У процесі роботи необхідно дотримуватися Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (http://luguniv.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/polojakademdobro2.pdf), відповідних принципів академічної доброчесності. 		

	<ul style="list-style-type: none"> • Письмові роботи, презентації мають бути авторськими, оригінальними. • Письмові роботи мають бути оформлені згідно встановлених правил, з урахуванням вимог до цитування, подання відповідних покликань. • Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі аспіранта є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.
Feedback курсу	Зворотній зв'язок здійснюється на основі чату, системи повідомлень на сторінці курсу на освітньому порталі ЛНУ імені Тараса Шевченка.